

Turkish Journal of Diaspora Studies

ISSN: 2717-7408 (Print) e-ISSN: 2757-9247 (Online)
Journal homepage: tjds.org.tr

Afgan Sığınmacılar ve Kimlik İnşa Süreçleri Üzerine Bir Analiz

Hilal Erol

To cite this article: Hilal Erol (2025) Afgan Sığınmacılar ve Kimlik İnşa Süreçleri Üzerine Bir Analiz, Turkish Journal of Diaspora Studies, 5(1), 75-95, DOI: 10.52241/TJDS.1623612

To link to this article: <https://doi.org/10.52241/TJDS.1623612>

Submission Date: 21 January 2025 **Acceptance Date:** 10 March 2025

Article Type: Research Article

© 2025 Hilal Erol. Published with license by Migration Research Foundation

Published online: 31 March 2025

Submit your article to this journal tjds.org.tr

Full Terms & Conditions of access and use can be found at
tjds.org.tr

Afgan Sığınmacılar ve Kimlik İnşa Süreçleri Üzerine Bir Analiz*

Hilal Erol*

Özet

Bu çalışmada, Afgan sığınmacıların göç deneyimlerinin ve kimlik inşa süreçlerinin nasıl şekillendiği irdelenmiştir. Çalışmanın amacı, Afgan sığınmacıların Türkiye'ye göçünü, Türkiye'deki göç deneyimleri ile kimlik inşa süreçlerini anlamaktır. Çalışma kapsamında Konya'da sığınmacıların en yoğun yaşadığı bölgelerde kartopu örneklem ile 28 Afgan sığınmacı ile yarı-yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Katılımcıların ifadelerinden, yerel halkın ayrımcı, önyargılı ve ötekileştirici tutumları nedeniyle etnik kimlikleriyle sürekli savunma yapmak zorunda kaldıkları ve bu durumun etnik kimlikleriyle daha güçlü bir bağ kurmalarına neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Afganistan'daki etnik hiyerarşiler, Türkiye'de farklı bir biçimde işlemekte ve katılımcılar bu hiyerarşiyi hem göç kararlarında hem de göç sürecindeki etkileşimlerinde deneyimlemektedirler.

Anahtar Kelimeler : Göç, Sığınmacı, Afgan, Kimlik İnşası, Türkiye.

An Analysis of Afghan Asylum Seekers and Their Identity Construction Processes*

Abstract

This study examines how Afghan asylum seekers' migration experiences and identity-building processes have evolved. The aim of the study is to understand the migration of Afghan asylum seekers to Turkey, their experiences, and the process of identity formation in the Turkish context. The research was conducted through semi-structured interviews with 28 Afghan asylum seekers in Konya, hosting the highest asylum seeker population, using a snowball sampling method. Based on the participants' statements, it was found that due to the discriminatory, prejudiced, and exclusionary attitudes of the local population, they were constantly forced to defend their ethnic identities, which, in turn, strengthened their connection to those identities. The ethnic hierarchies in Afghanistan manifest differently in Turkey, influencing participants' migration decisions and interactions throughout the migration process.

Keywords : Migration, Asylum Seeker, Afghan, Identity Construction, Türkiye.

* Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji bölümü, Eskişehir, Türkiye

CONTACT hilalerol.tr@gmail.com • Orcid: 0000-0001-8297-3110

Received: 21 January 2025, Accepted: 10 March 2025, Article Type: Research Article

** Bu makale, "Türkiye'de Afgan Sığınmacı Olmak: Medyadan ve Sahadan Yansımalar" başlıklı yüksek lisans tezinden derlenerek üretilmiştir.

Giriş

Göç olgusu, uzun yıllar devletleri ve toplumları şekillendirse de günümüzdeki göç hareketleri; küresel kapsamı, ulusal ve uluslararası politikadaki rolleri ve yarattığı toplumsal değişim süreçleri ile ayırt edicidir. Göçün coğrafi, etnik, dini, kültürel ve dilsel pek çok farklılığı barındırması, dolayısıyla, birlikte yaşamın ve etkileşimin kavrayışlarını içermesi dinamik bir toplumsallığı beraberinde getirmektedir. Bu haliyle göç, toplumsal değişimin temel belirleyicilerindendir (Karpas, 2010).

Dünyanın farklı coğrafyalarında yaşanan savaşlar, çatışmalar, doğal afetler, yoksulluk, baskı, ekonomik ve sosyo-politik istikrarsızlıklar gibi iç içe geçen dinamikler, bireyleri göç etmeye zorlayan temel sebepler arasında yer almaktadır. Bu durum, güvenlik endişeleri, temel hizmetlere erişim yetersizlikleri ve geleceğe yönelik kaygıları da beraberinde getirmektedir. Modernitenin sonucu olarak ortaya çıkan “işleyişlerdeki iktidarsızlıklar”, göç hareketlerinin yoğun bir şekilde yaşanmasına neden olmakta ve göç, adeta bir “temizlik deterjanı” (Özgür, 2012, s. 200) görevi üstlenmektedir.

Göç türleri, doğası gereği daha girift olsa da günümüzdeki ayırt edici özellikleri açısından muğlak ayrımlara sahiptir (Castles, 2003, s.15-16; Hazan, 2012, s.183; Memişoğlu ve Yiğit, 2019, s. 40-42). Son yıllarda yapısal olarak değişen göç hareketleri ve göçle ilgili kavramsal ayrımlar belirsizleşmiştir. Hem uluslararası hem de ulusal bağlamda değerlendirildiğinde, göç hareketlerinin, her toplumun kendi iç dinamiklerine bağlı olarak farklılık gösterdiği görülmektedir (Abadan-Unat, 2006). Dolayısıyla, mevcut göç türleri birbirleriyle örtüşmekte ve benzeşmekte; bu durum kavramsal ve terminolojik belirsizlikleri beraberinde getirmektedir (Rutter, 2006). Örneğin zorunlu göç, genellikle irade dışı bir süreç olmasına rağmen, diğer göç biçimleriyle ortak unsurlar taşır ve aralarındaki sınırlar her zaman net bir şekilde çizilememektedir. Bu nedenle, kavramlar ve tanımlar sabit ve kolayca belirlenebilir içeriklere sahip değildir; gönüllü göç gibi görünen göç hareketlerinin arkasında, zorunlu nedenlerin de var olabileceği unutulmamalıdır.

Afganistan, uzun yıllardır tecrübe ettiği çatışmalar, karışıklıklar ve istikrarsızlıklar sonucu dünyanın göç hareketliliğine kaynaklık eden başat ülkelerdendir. Ülkede yıllardır süren gerginlik ortamının kötü ekonomik koşullarla birleşmesi, işsizlik ve yoksulluğu derinleştirmiş, insani kriz Afganistan’dan göçü zorunlu kılmıştır (Deniz vd., 2025, s. 176). Yıllar boyunca ülkede süregelen gerilim ve istikrarsızlık hali, kuraklık, su ve gıdaya erişimin zorluğu, işsizlik, kamu çalışanlarının iş bırakması, temel hizmetlere erişimdeki yetersizlikler ciddi bir yoksullaşmaya neden olmuştur. Bu durum, başlangıçta güvenlik endişeleriyle başlayan göç hareketlerinin zaman içinde ekonomik motivasyonlara dayalı göç hareketlerine dönüşmesine neden olabilmektedir. Dolayısıyla Afganistan’dan kaynağını alan göç hareketleri tekil motivasyonlarla açıklanamayan çok boyutlu ve dinamik faktörlerden kaynaklanmaktadır. Bugün dünya genelindeki mülteci nüfusunun en büyük kaynağını, her biri 6,4 milyon kişiyle Afganistan ve Suriye oluşturmaktadır (UNHCR,

2023). Türkiye ise hedef ülke, geçiş ülkesi ve kaynak ülke olarak konumlanması nedeniyle göç dalgalarından yoğun bir şekilde etkilenmektedir. Afganistan uyruklu bireyler, 2023 yılında, 13.068 kişiyle Türkiye'ye en fazla uluslararası koruma başvurusu yapan gruptur. Bunun yanı sıra, Türkiye'deki düzensiz göçmenler arasında en büyük sayıya sahip olan sığınmacı grubu da Afganistan uyruklulardır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2024).

Türkiye'de literatürü değerlendirildiğinde, Afganistan'dan gelen göçün nedenlerinin savaş, ekonomik sıkıntılar ve koruma arayışı olduğu, yapılan çalışmaların ortak vurgusudur (Alemi vd., 2017; Takbiri vd., 2020; Saeedullah vd., 2021; Obayd & Karataş, 2021; Üstün & Vargün, 2022). Kaynağını Afganistan'dan alan göç bağlamında, çoğunlukla uyum ve entegrasyon odaklı çalışmalar gerçekleştirilmekte; bu çalışmalar genellikle Afgan sığınmacıların yasal statülerinden kaynaklanan uyum süreçlerine odaklanmaktadır (Yeşil, 2020; Sallan-Gül vd., 2020). Uyum süreçlerine bağlı olarak eğitim alanındaki çalışmalar, Afgan sığınmacı çocukların eğitime katılımı ve eğitimin etkilerini (2019; Türe vd., 2020; Bozkurt Polat vd., 2020) ve eğitimin toplumsal kabule etkilerini (Kaya, 2015; Ökten, 2012) irdelemektedir. Ayrıca Türkiye'ye çalışmak için tek başına gelen evli erkekler ve boşanma, aile içi şiddet, evlilik dışı gebelik, zoraki evliliklere odaklanan çalışmalar (Kartal & Başçı, 2014, s. 287-299); sığınmacıların "ülkeye gelme ve sığınma talebinde bulunma, bekleme ve sığınma talebinin sonuçlanması" süreçlerinde ortaya çıkan maddi ve manevi sorunları ele alan çalışmalar da (Mackie, 2012; Biehl & Daniş, 2020) literatüre önemli katkılar sunmaktadır. Bu anlamda literatürde genellikle Afgan sığınmacıları göçten iten faktörler (Alemi vd., 2017; Saeedullah vd., 2021; Obayd & Karataş, 2021; Üstün & Vargün, 2022), yolculukta yaşanan sorunlar (Mixed Migration Centre, 2021) ve Türkiye'de kalış sürecinde yaşanan ekonomi, sağlık, eğitim, ayrımcılık gibi sorun alanları (Alemi vd., 2017; Takbiri vd., 2020; Sallan-Gül vd., 2020; Erol ve Göktuna Yaylacı, 2022; Kara, 2023) temel tartışma alanlarıdır.

Çalışma, Afgan sığınmacıların¹ Türkiye'ye göç sürecinde, sosyal, kültürel ve psikolojik faktörlerin etkisiyle nasıl bir kimlik inşası süreci yaşadıkları ve bu sürecin hangi dinamiklerle şekillendiği sorunsalına odaklanmaktadır. Bu çerçevede, Afgan sığınmacıların Türkiye'deki göç deneyimleri üzerinden kimlik inşa süreçlerini irdelemeyi amaçlamaktadır. Afgan sığınmacıların sosyal, kültürel ve psikolojik faktörlerle şekillenen kimlik inşa süreçlerini daha ayrıntılı bir şekilde inceleyerek, bu alandaki mevcut çalışmalara katkı sağlamak hedeflenmektedir.

¹ Sığınmacı, 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Mülteciler Sözleşmesi ve 1967 Protokolü çerçevesinde tanımlanır. Bu çerçevede, sığınmacılar, kendi ülkelerinde zulme uğrayacakları korkusuyla başka bir ülkeye sığınan kişilerdir. Bu çalışmada, sığınmacı kavramı, sosyal uyum ve göç dinamiklerini sosyolojik bir perspektifle (Castles, 2003) anlamak için kullanılmaktadır.

Kimlik İnşası ve Göç

Kimlik, zaman ve boyutlarında kurulan toplumsal ilişkiye göre şekillenmektedir. Var olabilmek için benzerlik ya da farklılığa ihtiyaç duymaktadır. Derrida (2003) kimliğin ancak zıtlıkların paradoksal ilişkisiyle var olabileceğini vurgular (s. 26). Başka bir ifadeyle, kimliğin inşası hem “öteki”nin izini barındırmakta hem de ondan kaçınmaktadır. Dolayısıyla hem “ben/biz” hem de “o” kimlik inşasının anahtarıdır. Benzer şekilde, Berque’ye göre (1978) kimlik hem bir konfor alanı hem de konfor alanını terk etmeyi; hem birleşim hem de ayrışmayı içerirken mutlaka bir dinamizmi yansıtmaktadır (akt. Bilgin, 1999, s. 60).

Kimlik inşası kavramı açısından “sosyal kimlik” önemli bir referans noktasıdır. Tajfel (1978, s.63) sosyal kimlik kavramını, “bireyin, ilgili grubun üyeliğine duygusal bir önem ve değer atfının eşlik ettiği, belirli sosyal gruplara ait olma bilgisi” olarak tanımlamıştır. Buna göre birey, kendisine olumlu sosyal kimliği sağlayan ya da olumlu kimliğinin sürekliliğini sağlamakta olan gruba aidiyet duyma eğilimindedir (Yapıcı & Yıldırım, 2003, s.64). Aynı zamanda Hogg ve Vaughan (2017) bir kimliği benimseyen birey (ler)in, o sosyal kimliğe uygun düşünüp davranmasının gerekliliğini vurgular. Benzerlikler ve farklılıklar üzerine inşa edilen sosyal kimlik, grup üyelerinin ortaklıklarını sürdürme arzusuna dayanır; ancak bu süreç, bazen diğer kimliklerle gerilim noktaları yaratabilir.

Bauman’a göre kimlik, bireyin eski kimliğinin kalıntıları üzerinden yükselmeye çalışan yeni kimlik ve dışarıdan dayatılan zorunlu kimliklere karşı gösterilen direnç karışıklığında şekillenmektedir (Bauman, 2001, s.50-52). Bu ikilik arasındaki dinamik ilişki Bauman’ın kimlik inşasıyla bağlantılı “diğer bir hat” olarak gördüğü göçmenlik ile açıklanabilir. Bireyin kendisini yeniden tanımlamak ve kimliğini yeniden inşa etme çabası göç ve kimlik çerçevesinde düşünülebilirken “belirsizlik” ise bu çabanın temel noktasını oluşturur. Çünkü Bauman’a referansla kimlik, belirsizlikten kaçış demektir ve göç sürecinde birey, “davranış biçimleri ve kalıpları arasında kendisinin nerede durduğundan ve etrafındaki insanların kendisinin bu duruşunu/yerini doğru ve uygun nasıl kabul edeceklerinden nasıl emin olacağını” (Bauman, 2001, s.112) sıklıkla sorgulamaktadır. Bauman’ın kimlik kavramına dair analizi, göçmenlik olgusu etrafında “öteki” kavramı ile bağlantılı açıklanmaktadır. Bu anlamda “biz ve onlar” ayrımı da kimlik inşasında önemli bir anlama sahip; duygusal bağlanma ve antipati, güven ve kuşku, güvenlik ve korku, iş birliği ve çekişme arasındaki ayrımı temsil eden bir olgudur (Bauman, 2015, s. 65). Kültürel kimliğin bileşenleri din, geçiş törenleri, dil, beslenme alışkanlıkları ve boş zaman etkinliklerini içermektedir (Bhugra, 2004, s. 133-134; Bhugra ve Becker, 2005, s. 22). Dolayısıyla göç, varış yerine kültürel kimliğin bileşenlerinin de taşındığı ve yeniden inşa edildiği bir süreci ifade eder. Yeni yerleşim yerlerinde daha önceki bilgi, dil, kimlik anlayışı ve kişiye özgü miras öylece silip atılamayacağı gibi (Erikson, 1968, s. 23-24; Chambers, 2005, s. 40); kimlik yeni ayrımlar üzerinden (Bauman, 2015, s. 65) inşa edilecektir. Dolayısıyla göç ve kimlik, daima dinamik, çok boyutlu ve değişken iki olgudur.

Göç, bireylerin mevcut kimliklerini yeni yaşam alanlarında yeniden inşa süreçlerine uyarlamaya çalıştıkları bir süreçtir. Bu süreçte, mevcut kimlikler yeniden şekillenebilir ve bu yeniden inşa süreci, din, dil, kültür gibi pek çok sosyokültürel faktörden etkilenir. Kültürel, dini, dilsel mesafeler göç edilen yer ile bütünüleşmeyi ya da ayırmayı sağlayabilir (Göçmez, 2022, s. 64). Kymlicka (1995), vatandaşlık tanımında göçmenleri ekonomik ya da siyasi nedenlerle başka bir toplumda yaşamak üzere ülkelerinden bireysel ya da gruplar halinde ayrılan kişiler olarak nitelendirmiştir. Ona göre, göç edilen toplumun kuralları, göçmen grubun kimliğine daha fazla alan tanıyacak şekilde genişletilmeli ve uzlaştırılmalıdır. Kymlicka'ya göre (2004) göçmen grupların kültürel, dini, dilsel farklılıklarının uzlaştırıldığı ve birlikte yaşama kültürünün benimsendiği uyum politikaları geliştirilmelidir (s. 492). Bu anlamda, kimliğin yeniden inşası göçün nedeni, göçün türü (gönüllü-gönülsüz) ve yeni yerleşim yerindeki bireylerin tutumu ile ilgilidir (Oppong, 2013, s. 164). Türkiye literatüründe, göç bağlamında kimlik, genellikle aidiyet, kültür ve toplumsal uyum gibi kavramlarla birlikte ele alınmıştır (Çağırkan, 2016; Özyakışır, 2017; Çakmak, 2018; Özkan, 2019; Sözer, 2019; Takbiri vd., 2020; Süverdem ve Ertek, 2020; Özçürümez ve İçduygu, 2020).

Göç bağlamında kimlik olgusu, toplumsal yapıya etki, çokkültürlülük ve uyum gibi başlıklar altında çalışılmıştır. Özkan (2019) çalışmasında, göç süreçlerinde verili kimliklerini kaybeden aktörlerin toplumsal uyumdan uzaklaşarak “kimlik bunalımı” na girdikleri (s. 134-135) sonucuna ulaşmaktadır. Benzer şekilde Çakmak (2018), kimliğin göç aracılığıyla “kökünden koparılmışlık hissi” ile maruz kalığı travmayı “kimliğin anonimleşmesi” kavramıyla açıklamaktadır. Çağırkan (2016) ise göç, kimlik ve aidiyet ilişkisini din, dil, kültür gibi ikili karşılaşmalardan oluşan üçüncü bir bakış açısıyla “hibrit kimlik” kavramıyla incelemektedir. Bu kavram yerel ve küresel arasındaki ilişkiye farklı bir kapı aralayarak, var olan kimlikleri terk etmeden aidiyet duygusu geliştirilebileceğine vurgu yapmaktadır (s. 2620). Süverdem ve Ertek (2020) de benzer bir bakış açısı sunarak ikidillilik ve ikikültürlülük kavramlarına vurgu yapmaktadır. “Avrupa’da yaşayan göçmen Türkler” in durumu ile örneklendirilen çalışmada, göçmenlerin ana dilleri ve kültürlerini yaşatmaya yönelik çabaları kültürleşmeyi gerçekleştirmede temel unsur olarak belirtilmektedir (s. 184). Bu bağlamda çalışmalar, göçün dil, din, kültür vb. pek çok alanda yarattığı ayrıştırıcı ve birleştirici etkilerin kimlik inşasında oldukça önemli olduğu noktasında ortaklaşmaktadır.

Kimlik inşası açısından etkili olan din, dil, kültür, etnisite gibi unsurlar sosyal karaktere sahiptir ve daima toplumsal yaşamın merkezinde bulunurlar. Göç de bu unsurlarla bağlantılı olarak bireylerin kimlik inşalarında önemli bir yere sahiptir. Literatürde Afgan sığınmacılara odaklanan ve saha çalışması ile desteklenen, kimlik olgusu üzerine yapılmış araştırmalara oldukça az rastlanmaktadır (Ökten, 2012; Göçmez, 2022). Bu bağlamda, çalışma, kimlik inşa süreçlerini; Afgan sığınmacıların göç kararlarındaki belirleyiciler, yeni yerleşim yerlerinde kendilerini konumlandırma biçimleri ve toplumsal karşılaşmalar çerçevesinde değerlendirmeyi hedeflemektedir.

Yöntem

Nitel bir çalışma olarak desenlenen bu çalışma, uzun yıllardır sığınmacılara ev sahipliği yapan Konya'da gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında Konya'da sığınmacıların en yoğun yaşadığı bölgelerde 28 Afgan sığınmacı ile yarı-yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Katılımcılara erişmek amacıyla kartopu örneklem kullanılmıştır. Çalışmada Afgan sığınmacıların, sığınmacılık deneyimleri nedeniyle hassas olabilecekleri ve kültürlerarası farklı kırılğanlıklara sahip olabilmeleri göz ardı edilmemiştir. Bu bağlamda kapalı bir grup olmaları, hukuki statüleri nedeniyle sınır dışı edilmeleri ya da diğer yaptırımlardan çekinmelerinden dolayı zor ulaşılabilen bir grubu temsil etmeleri nedeniyle, böylesi gruplara ulaşmada kartopu örnekleme faydalı görülmektedir (Atkinson & Flint, 2001, s. 1). Bu doğrultuda, Konya'nın bir ilçesinde tahıl arazisi olan bir kişinin yardımıyla ilk katılımcıya ulaşılmış; katılımcı Mengene Mahallesi, Altıyol Köprüsünde Afgan ailelerin yaşadığını belirterek çalışmayı o bölgelere yönlendirmiştir. Bu konum, şehir merkezine görece uzak ve bir tarafıyla gecekonduların olduğu bir yapılanma bulunan, Afgan sığınmacıların özellikle de Özbek ve Türkmenlerin yoğunlaştığı bir bölgedir. Çalışma kapsamında yapılan görüşmelerin birçoğu bu bölgede gerçekleşmiştir.

Bu çalışma, Anadolu Üniversitesi Etik Kurulunun 30.03.2021 Tarih ve 49/52 Sayılı kararıyla etik açıdan uygun bulunmuş; görüşme öncesinde katılımcılardan onam formu alınmıştır. 9'u kadın 19 erkek olmak üzere 28 katılımcıya² ulaşılan çalışmada, katılımcıların izniyle ses kaydı ve not tutma teknikleriyle görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Ayrıca çalışmanın sınırlılıklarından birini oluşturan dil bariyerini aşmak için yer yer Farsça tercüman desteği alınmıştır. Görüşmelerde kadın katılımcıların dil bariyerlerini Farsça tercümanla dahi aşmak konusunda zorlandıklarının gözlemlenmesi, ulaşılan en önemli verilerden biridir. Bu durumun sürekli evde çocuklarla ilgilenmek zorunda kalan kadınların Özbekçe dışında bir dil bilmemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu katılımcılar Afganistan'da da Özbek mahallelerinde bulunduklarından Farsça da bilmemektedir. Ancak tercümanın Özbekçe bilmesi bu sorunun çözülmesini sağlamıştır.

Görüşmeler katılımcıların evinde, katılımcıların işyerlerinde (tarla, fabrika) ve *zoom* ile yapılmış; ortalama 40 dakika sürmüştür. Görüşme esnasında alınan kayıtlar katılımcıların ifade ettiği şekilde yazıya aktarılmıştır. Katılımcıların gizliliğini korumak ve verilerin güvenliğini sağlamak amacıyla, her bir katılımcıya görüşme sırası esas alınarak kod verilmiştir. Anlatılar, "Katılımcı 1" şeklinde kodlanmış, her bir katılımcıyla yapılan görüşmeleri derinlemesine görüşme ve yapıldığı tarih ile etiketlenmiştir. Elde edilen veriler, nitel araştırma yöntemleri çerçevesinde, kodlama ve sınıflandırma teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Katılımcıların anlatılarındaki belirli anahtar sözcükler ve tekrar edilen konseptler not alınmış ve kodlanmıştır; kodlanan veriler belirli sınıflara ayrılmış

² Çalışmanın sonunda katılımcı profiline ait bilgilere yer verilmiştir.

ve araştırmanın amacına uygun olarak başlıklandırılmıştır. Çalışmada, katılımcıların ve verilerin güvenliği titizlikle dikkate alınmış; çalışma süreci ve sonunda tüm veriler şifreli bir *flash bellek* aracılığıyla muhafaza edilmiştir. Böylelikle verilerin yetkisiz erişimlerden korunmasını sağlamıştır.

Bulgular

Bu başlık altında, “Afgan Sığınmacıların Göç Kararlarındaki Belirleyiciler”, “Yeni Yerleşim Yerlerinde Kendilerini Konumlandırma Biçimleri” ve “Toplumsal Karşılaşmalar: Yeni Yerleşim Yerlerine İlişkin Görüşler” alt başlıklarına yer verilmiştir.

Afgan Sığınmacıların Göç Kararlarındaki Belirleyiciler

Katılımcıların göç kararlarına ilişkin sorulara verdikleri yanıtlar, ülkelerindeki siyasi ve etnik baskılar, çatışma ortamı, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, işsizlik çerçevesindedir. 28 katılımcının 17’si göç etmelerindeki en önemli faktörün işsizlik ve buna bağlı yoksulluk olduğunu ifade etmiştir. Katılımcılardan 5’i siyasi etnik baskılar sonucunda kurtulmak için Türkiye’ye geldiklerini belirtirken; eğitim için gelen öğrenciler katılımcıların 4’ünü oluşturmaktadır. 28 katılımcıdan 2’si diğer sebeplerden Türkiye’de bulunduklarını ve katılımcılardan bazıları ilerleyen süreçlerde Avrupa ülkelerinden birine ulaşmak için burayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir.

İşsizlik ve yoksulluk nedeniyle göç eden katılımcıların 14’ü erkek ve 3’ü kadındır. Bu nedenlerle göç eden kadınların evli olup aileleriyle birlikte göç sürecine katıldıkları bulgulanmıştır. Kadınların ailelerinin yoksulluk riskini azaltmak için aileleri ile göç sürecini yaşadıkları görülmektedir. İşsizlik nedeniyle göç eden katılımcılardan 6’sı dönmeyi düşünen bekar erkeklerden oluşmakta ve 4’ünün hedefi ailesiyle birlikte yeniden göç edebilmektir.

Türkiye’yi eğitim olanakları sebebiyle tercih eden katılımcılar ise halihazırda Türkiye’de öğrenci olarak bulunan kayıtlı kişilerden oluşmaktadır. Bu öğrenciler, eğitimleri için Türkiye’de kalmayı veya başka bir Avrupa ülkesine gitmek istediklerini belirtmektedir. Türkiye’ye göç deneyimlerini eğitim ile ilişkilendiren katılımcılar bu konudaki görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

“Orada daha çok şöyle bir şey var özellikle de biz Türkmen bölgesinde yaşıyoruz. Türkmenler çocuklarını okula göndermek istemiyor. Şimdi değişmeye başladı çok mutluyuz ama genellikle çalışmalarını ve aileye yardım etmelerini istiyorlar. Ben bu yüzden geldim. Türkiye’ye geldim lisans eğitimini bitirmek üzereyim ama şu an ben kendimi yeterli bulmuyorum ve eğitime devam etmek istiyorum. Kendi memleketimde bu isteğimi karşılayamam. Bunun dışında yurtdışında anadili İngilizce olan bir ülkede eğitime devam etmek istiyorum. Tabi ben başka bir konu daha var

Afganistan'da ailemin ilk çocuğu olarak ve onlara söz verdiğim için onlara yardım etmek zorundayım. Kafam çok karışık.”

(Katılımcı 1, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“Benim yaşımdaki kızlar orada bu yaşında evlendiriliyor. Türk maarif okulunda Türkçe öğrenirdim ve hocam bana buraya gelebilirim diye söyledi. Ailem izin vermedi ama hocam ikna etti. Şimdi oraya dönmemi bekliyorlar ama ben dönmek istemiyorum. Burası benim hayatım oldu ben ne yaparsam burada kalırım hepsini deneyeceğim. Burada kalmak ya da başka bir ülkeye gitmek olur ama oraya dönersem bir daha okul olmaz diye düşünüyorum.”

(Katılımcı 25, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Katılımcılara göre Afganistan, sadece ailesinin yaşadığı yer olarak anlamlı görülmektedir. Her iki katılımcının ifadesine göre, eğitime erişim için gösterilen kararlılık, toplumsal ve ailevi baskılarla karşılaşmaktadır. Bu süreçte katılımcılar hem kendi beklentilerini hem ailesinin beklentilerini dengelemek için çaba göstermektedir.

Türkiye’de yaşayan kadın katılımcılar, Türkiye’ye geliş süreçlerinde ailelerinin etkili olduğunu söylemiştir. Çalışmaya katılan 9 kadın katılımcı 5’i aileleri ve çocuklarıyla birlikte göç ederken; 4 kadın ailelerinden kaçarak Türkiye’ye geldiklerini ifade etmişlerdir. Bu kadınlardan 1’i Türkiye’de öğrenci olarak yaşarken diğerleri Türkiye’ye üyesi oldukları derneklerin yardımlarıyla buldukları işlerde çalışmaktadır. Katılımcılardan biri Türkiye ile ilişkisinden şu şekilde bahsetmiştir:

“Türkiye’ye geldim çünkü gelmesem evlendirilecektim. Orada istemedim biriyle evlenmek ve orada zorluklarımı yaşamak istemedim. Artık bıktım. Aileme sürekli hizmetçilik yapıyordum ve beni zorla evlendirmeye kalktılar. Ben de burada hizmetçilik yaparım ve paramı kazanırım dedim. Ailemi bıraktım da geldim.”

(Katılımcı 3, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Başka bir açıdan istihdam olanaklarına erişim amacıyla Türkiye’ye göç eden bir katılımcı şu şekilde bir anlatı sunmaktadır:

“Burada geldiğimizden beri daha mutluyuz. Afganistan bomba, bomba sürekli. Burada en azından bu yok, biliyoruz ki bomba yok. Ayrıca kimse demiyor sen Özbeksin sen bunu yapma. Burada hepimiz aynıyız. İş varsa para var, çalışmak varsa para var. Para varsa ailem iyi çocuklarım iyi. Ayrıca insan Müslüman çoğunlukla. Çok şükür.”

(Katılımcı 9, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Katılımcıların anlatılarından hareketle, göç nedenleri tek bir neden değil, birden fazla nedeni bir arada içermektedir. Buna Afganistan'da yaşanan savaş, iç çatışma koşullarının uzun yıllara yayılması ve temel hizmetler ve kamu hizmetlerinin alt yapısının istikrarsızlık gibi nedenlerle gelişememesi etkili olmakta, bu durum bireylerin geleceğe yönelik kaygılarını arttırabilmektedir. Bunlara ek olarak katılımcılar, toplumsal cinsiyet eşitsizliği de göç kararına zemin hazırladığını belirtmektedir. Ayrıca ülkedeki işsizlik ve yoksulluk uluslararası göçten beklentiler çoğunlukla görece yoksulluğu azaltmak ya da zincirleme göçü başlatmak üzerine kurulmuştur. Bu durumda hem bireysel hem de toplumsal faktörlerin göç kararını şekillendirdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Çok yönlü nedenlerin varlığı, bireylerin kendi yaşamlarını şekillendirme isteğini ortaya koyarken toplumsal beklentiler de göç sürecinde etkilidir. Dolayısıyla göç süreci, tekil nedenlere bağlı fiziksel bir hareket hali değil; kimlik, aidiyet ve gelecek planlarının da sorgulanıp yeniden inşa edildiği bir süreç olarak değerlendirilmelidir.

Yeni Yerleşim Yerlerinde Kendilerini Konumlandırma Biçimleri

Katılımcılar, Türkiye deneyimleri ve konumlarına ilişkin soruları, yasal statü ve sosyal kimlikler, etnik köken ve buna bağlı ayrımcılık, geride bıraktıkları ülkelerindeki yeni konumları üzerinden yanıtlamışlardır. Buna göre kurulan ilişkiler çeşitli zorunluluklara, gizliliklere ve yalnızlaşmaya işaret etmektedir. Örneğin Katılımcı 24, başka bir kimlikle yaşayıp yalnızca çalışarak gündelik yaşamda var olmaktadır:

“Ben abimin kimliğiyle yaşıyorum. Abim buradaydı ama Afganistan’ a geri döndü. Bana da bu kimliği bıraktı. Ben burada abimim. Kimse bilmiyor benim A. olduğumu A. kim? Önemli değil. Kimse bilmiyor. Kimseyle de konuşacak zamanım yok. Sabah oluyor iş, akşam oluyor çalışma bitiyor. Eve gidip uyurum sonra.”

(Katılımcı 24, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Benzer şekilde, Türkiye’deki konumlar çalışma üzerinden oluşmakta ve katılımcının yaşamına derin bir yalnızlık hakimdir:

“Bizim burada birkaç tanıdıktan başka kimsemiz yok. Onlar da Türkiye’ de olduğumuz için mecburuz birbirimize. Biz git- gel, çalış-ye yaşıyoruz. Burada sadece 10-15 günde bir oturur eğleniriz. Başka izin yok diğer günler çalış günü. Bizim burada kim olduğumuzu bile bilmiyorlar. Biz de kimseyi bilmeyiz. Kimseyle de konuşmayız.”

(Katılımcı 2, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Katılımcıların uzun ve güvencesiz çalışma saatleri nedeniyle sosyal hayata dahil olamamaları sonucunda yasal statüye ve dolayısıyla kimlik belgesine anlam atfetmedikleri görülmektedir. Ayrıca katılımcılar bu başvuruların zaman alması ve belirsizlikler nedeniyle

çoğu zaman yasal süreçleri takip etmekte zorlanmaktadır. Aynı zamanda katılımcılardan bazıları Türkiye'deki yaşamlarını belirsiz olarak görmeleri ya da buraya sadece para kazanma görevleri için geldiklerini düşünmeleri sebebiyle iletişim kurma ve uyum sağlamaya çalışmayı gereksiz görmektedir. Bu düşüncenin nedeninin, yaşam koşullarının zorluğu ve göçe yükledikleri anlamla ilgili olduğu düşünülmektedir.

Başka bir açıdan, bireylerin kendini konumlandırma biçimleri bir arada yaşadığı gruplar çerçevesinde değişmektedir. Afganistan'da pek çok etnik ve dini kimlik bir arada yaşamayı deneyimlemektedir. Bu deneyimler bazı zorlukları da beraberinde getirmektedir. Ancak göç toplumsal kimlik inşasında önemli değişimleri de başlatan bir rol üstlenmektedir. Katılımcılar burada diğer Afganistan uyruklu insanlarla daha iyi ilişki kurduklarını, ülkelerinde bu durumun mümkün olmadığını ifade etmişlerdir. Örneğin Katılımcı 16, ihtiyaç üzerinden diğer sığınmacılarla kurduğu ilişkileri şu şekilde ifade etmektedir:

“Yani biz eskiden anlaşılamazdık burada birbirimize ihtiyaç duyduk. Burada dilinden anlıyorsa bir insan şanslısın. Mesela ben Hazarayım ve ülkemizde genellikle Türkmenler ile Hazaralar birbirlerini seviyor. Ama burada arkadaş olmuştuk. Başka bizi anlayan yok. Herkes iş varsa Afgan diyor.”

(Katılımcı 16, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Başka bir katılımcı ise etnik kökene bağlı ayrımcılığın göçle birlikte değiştiğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Burada iyiyiz çünkü insan burada yaşıyor. Evlenmek istiyor ama normalde mesela yani Türkmen biri ve Peştun biri varsa evlenemez. Peştun, Türkmenleri istemez çünkü devlette onlar daha çok var. Ama burada mesela Türk ile Afgan duydunuz mu evlenmiştir? Çünkü yok böyle. Kimse istemez. Burada Peştun da evlenir Türkmen ile, Hazara da evlenir. Afganistan'da olmaz ama.”

(Katılımcı 28, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Katılımcılar, Afganistan'daki etnik ve kültürel ayrımlara bağlı dinamiklere dair sundukları perspektifle, toplumsal ilişkilere dair önemli vurgular yapmıştır. Ancak söz konusu anlatılara göre, keskin çizgilerle belirlenmiş ilişkiler göç süreciyle birlikte daha esnek hale gelmiştir.

Başka bir katılımcı ise Afganistan'da etnik kökenler üzerinden kurulan hiyerarşileri Türkiye'deki yeni haliyle kıyaslayarak anlatmış ve bu konuda bazı diğer katılımcılarla ortaklaşan temel bir çerçeveyi aktarmıştır:

“Benim zihnimde canlanan şey, Afganistan'da yaklaşık 18 farklı etnik

kökenden insan yaşıyor. Bunların ilki Peştun, ikincisi Tacik sonrası Özbek, Türkmen, Hazara gibi takip ediyor. Benim gözümde orada aşırı bir ayrımcılık ırkçılık var. Bu az önceki saydığım etnik kökenler senelerden beri birbirine sıcak gözde bakmıyorlar her alanda. Sağlık, siyaset, eğitim her konuda. Örneğin bir sağlık sorununuz olduğunda doktora gittiniz doktor sizinle aynı (etnik köken) ise sizin için elinden geleni yapar ve yardımcı olur. Yani herkes kendi halkına hizmet ediyor. Bu durumu ben Türkiye'ye geldikten sonra daha çok anladım. Mesela burada Türkler kendi aralarında nereli olduğuna dikkat etmiyor. Burada bizim nereli olduğumuza da dikkat edilmiyor. Mesela burada bir Peştun da Afgan bir Tacik de Afgan bir Türkmen de Afgan. Pasaportta ne yazıyorsa o. Ama biz kendi aramızda bile burada da yapıyoruz bunu. Buraya gelip düzeltilmemişsek orada düzeltemeyiz. Sadece bir yemek mesela oraya ait olan bu Türkmen yemeği, şu Özbek yemeği deniliyor aşığılanıyor. Ama yurtdışında bu Afgan yemeği. Bundan dolayı ülkemizde genel bir barış olacağını düşünmüyorum. Mesela Peştun birisi Türkmen birisi ile evlenmesi istisnadır. Aramızda böyle bir durum olması için etkileşim lazım. Mesela Pakistan' a gittiğimizde Peştun birileriyle çok iyi arkadaş olmuştuk. Akrabalarımızdan daha çok sevdik. Ama bu sorun Afganlarda genel olarak çok fazla.”

(Katılımcı 1, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Ayrıca etnik kökenleri üzerinden Türkiye ile bağ kuran katılımcılar, Türkmen ya da Özbek olmanın Türkiye'de daha avantajlı olduğunu soydaşlık ve dil üzerinden ifade etmektedir:

“Afganistan' da ilk Peştunlar var. İran' a gidiyorsun İran' da Hazaralar ilk. Bizi (Türkmenlerden bahsediyor) hep küçük görüyorlardı. Çocuklarımız okula gitmek istiyordu onları hep Peştunları, Hazaraları iyi sınıflara koyuyorlardı bizimkileri de hep boş veriyorlardı. Şimdi (Türkiye'de) bir şey okuyamayınca hemen geliyorlar derneklerden yardım alıyorlar. Burada biz iyiyiz çok şükür. Sıkıntı yok onlardan. Biz yardım ediyoruz tabi ama hep böyle olsa ülkemizde yaşardık. Buraya gelince ne anlamı kaldı ki...”

(Katılımcı 18, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“Orada bizi istemiyorlardı. Güzel evlerde mahallelerde onlar vardı. Bir bakkala gidiyorsun kötüler. Bir lokanta açmak lazım ama orada mesela Hazarlar mesela Peştunlar var açamazsın. Şimdi böyle değil. En azından kendimiz kendimize alışveriş yapıyoruz.”

(Katılımcı 8, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Bulgulardan ulaşılan sonuca göre, katılımcılar kimi zaman kimliklerini gizledikleri bir görünmezlik stratejisi etrafında ve zorunlu bir şekilde çalışarak gündelik hayatı deneyimlemektedir. Türkiye'deki yeni konumları, dayanışma ve birlikte yaşama odaklı bir kimlik inşasını beraberinde getirmiştir. Diğer yandan, Afganistan'da kurulan hiyerarşik ilişkiler Türkiye'de kimi zaman tersine işlemekte kimi zaman da yok sayılmaktadır. Bu durumda Türkmen ve Özbek kökenli katılımcıların Türkiye ile kurdukları ilişki dil benzerliği ve/veya soydaşlık üzerinden kazanıma dönüşmektedir. Dolayısıyla bu katılımcılar daha kolay uyum sağladıklarını ve bu alanda kendilerini iyi konumda gördüklerini ifade etmişlerdir.

Toplumsal Karşılaşmalar: Yeni Yerleşim Yerlerine İlişkin Görüşler

Görüşme sorularından “Türkiye’de yaşarken herhangi bir sorun yaşıyor musunuz?” sorusuna katılımcılar, yaşanan sorunların çoğunlukla dil bariyerinden kaynaklandığını ancak bu bariyeri bir şekilde aşabildiklerini belirtmişlerdir. Afgan sığınmacılar toplumsal anlamda yaşadıkları sorunların ise çoğunlukla ayrımcılık ve ötekileştirme nedeniyle yaşandığını belirtmişlerdir. Buna göre katılımcılardan bazıları şu örnekleri vererek durumu özetlemiştir:

“Türk kadınlar bize gelip siz kocalarımızı elimizden alacaksınız, fuhuş yaşıyorsunuz pis Suriyeliler diyor. Biz Türkmeniz dedik, inanmıyorlar. Aslında onlar da öyle şeyler yapmıyor sonuçta Müslümanlıkta bunun yeri yok. Ama her yerin bir iyisi bir de kötüsü olur. Onlara kötü denk gelmiş Suriyeliler olmuştur herkes kötü diye bir şey yok bence”

(Katılımcı 21, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Katılımcı 21’in anlatısından hareketle, hissedilen önyargılar, genel bir anlayışa dönüşmek yerine, olumsuz deneyimlerin belirli ortaklıklar üzerinden karşılandığı empatiye dönüşmektedir. Ayrıca katılımcılar, yaşadıkları önyargı ve stereotip içeren deneyimleri kendi kimliklerini vurgulayarak aşmaya çalışmaktadır.

Başka bir katılımcı ise sığınmacıların gündelik hayatta karşılaştığı farklı bir önyargı ve stereotiplere dair önemli bir örnek sunmaktadır:

“Eşimle ben alışveriş yapıyorduk. Elimizde yiyecekler vardı. Bize gelip şunlara bakın bizim paralarımızla bizden daha iyi şeyler yiyorlar dediler yani. Bize yiyecek bile bazen çok görülüyor burada. Biz kimseden yardım paraları almıyoruz. 7 senedir burada yaşıyorum kimseden para almıyorum. Her yerde çalıştım ama kimse bana bedava para vermedi. Bazen çalıştığım paraları vermediler. 100 TL dedik ama 25 TL verdiler mesela. Ama ben helal olsun dedim gitti. Ama bazen çok sinirleniyorum buna.”

(Katılımcı 14, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Katılımcı 14'ün anlatısında, “Bize yiyecek bile bazen çok görülüyor” ifadesi, sığınmacıların, ekonomik stereotipler nedeniyle yaşadıkları dışlanma duygusunu açığa vurmaktadır.

Başka bir katılımcı ise yaşadıkları dışlanmayı “yük” olarak gördüklerinden bahsederek açıklamaktadır:

“Son zamanlarda yaşıyoruz. Aslına bakarsan galiba insan insana gerçekten de yük oluyor. Mesela oğlum telefonla görüntülü konuşuyormuş çarşıda. Oradaki parkları gösteriyormuş. Oradan geçen 2-3 delikanlı laf söylemişler. Siz ancak telefonla görüntülü konuşmayı bilirsiniz korkaklar demişler. Bunu muhtemelen bize Suriyeli sandıkları için söylediler. Bizim eskiden geldiğimizi bilmiyorlar. Ama Suriyeli bile olsak bunu duymak çok kötü. Biz acı çektik onlar da acı çekti ama ölümden kurtulduk. Bundan dolayı mutluyuz. Orada kalan tanıdıklarımızla veya Türkiye'nin başka yerlerindeki tanıdıklarımız ile konuşurken onlara burada iyi olduğumuzu göstermek istiyoruz. Eskiden bunun için fotoğraf gönderirdik şimdi telefon ile kameralı konuşuyoruz. Bunu bile bazen istemeyen insanlar oluyor Allah onları affetsin.”

(Katılımcı 4, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Katılımcı 4'e göre, Türkiye'ye daha önce göç etmiş olmak aidiyet hissi ve kabul beklentisini arttırmaktadır. Ancak son zamanlarda sığınmacılara yönelik tepkilerin artması, toplumsal kabulün yeniden sorgulandığı deneyimleri yeniden üretmektedir.

Katılımcıların neredeyse hepsinin Suriyelilere yönelik olumsuz bir söyleminin olmadığı ancak Suriyeli sanılmaktan hoşlanmadıklarına yönelik cevaplarının ülkenin gündemindeki bazı politikalar ve söylemler olduğu düşünülmektedir. Katılımcıların bu konuda verdikleri yanıtlar çalışmada “Türkiye’de yaşayan diğer sığınmacı grupları hakkında neler düşünüyorsunuz?” sorusunu sormayı gerekli kılmıştır. Bu soru çerçevesinde kendilerini diğer sığınmacı grupların karşısında konumlandırma biçimlerine odaklanılmıştır.

Katılımcı 10'un ifadesine göre Suriyelilere yönelik olumsuz söylemler ve genelleştirilmiş ifadeler, sığınmacı olmak üzerinden yeniden üretilmektedir:

“Kadınlar bizi hiç sevmiyor. Hep Suriyeliler diye bize kızıyor. Ne zaman kıyafet almak istesek de o zaman mesela mutlaka birisi bize kızıyor. Ülkemizde kaçtınız burada keyif yapıyorsunuz diyorlar. Bu Müslümanlıkta yoktur. Onlar da mutlu olsun. Onlar da alsın. Biz kimiz bunu bile bilmiyorlar onların gözünde çünkü savaştan kaçıp yurdumuzu terk etmişiz.”

(Katılımcı 10, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Bu ifadeye göre, katılımcı hem kendi kimliğini pekiştirmekte hem de inanç üzerinden toplumsal önyargı ve empatiyi sorgulamaktadır.

Katılımcı 11 ise yaşamı boyunca hem kaynak ülkesinde hem de göç ettiği ülkelerde yaşadığı bir dizi ayrımcılığı şu şekilde ifade etmektedir:

“Afganistan’da kadar olmasa da Türkiye’de de çok ayrımcılık çektik. Ama ilk getirildiğimiz zaman değil. Daha çok Suriyeliler geldiğinden beri ayrımcılık yaşıyoruz. Onun haricinde bizim için olmasa da çünkü Türkmen ve Türkçe birbirine benziyor ama Peştunlar, Hazaralar gibi Türkçe bilmeyenler burada çok sıkıntı çekiyor. Hepimiz Arapça konuşuyor gibi görünüyoruz. Bunu nasıl çözerler ben de bilmiyorum çünkü Afganistan’da yaşarken bile bazen onun konuştuğu dili ben bilmiyorum, benim konuştuğum dili o bilmiyor. Yeni gelenlerin çok sıkıntısı olduğunu biliyorum ama bizim çok sıkıntılarımız önceki senelerde kaldı.”

(Katılımcı 11, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Katılımcılardan üçüncü görüşü paylaşanlar ise Suriyeli sığınmacılara uygulanan ayrımcılık üzerinden Suriyeli sığınmacılardan ziyade devlet ve AB politikalarına yönelik eleştiriler sunmuşlardır:

“Mesela Suriyeliler Türkiye’de daha fazla Afganlardan sayı olarak. Devlet onlara biraz daha destek veriyor yardım ediyor.”

(Katılımcı 6, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“Kendi zamanıma bakınca onlar bence çok şanslı. Her şey hazır, onların önünde. Devlet onlara çok fırsat sağlıyor. Ama bize sadece vatandaşlık vermişti ne bir dil öğrenebildik ne iş bulabildik. Yeni gelenleri söylemiyorum bile. Bizden sonra gelenler burada çok sıkıntılar çekti, Afganları söylüyorum. Suriyeliler de sıkıntı çekiyor tamam ama onlar için hastanelere tercüman koydular, Arapça tabelalar koydular. Yardım bile yapıyorlarmış.”

(Katılımcı 4, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Bu bağlamda, katılımcıların cevaplarına göre “diğer sığınmacılar” söz konusu olduğunda verilen cevaplar genellikle “Suriyeliler” üzerinden olmuştur. Katılımcılar, soruyu yanıtlarken genellikle insani perspektifler üzerinden cevap vermiş ve politikalar üzerinden yorumlar yapmıştır. Bu açıdan katılımcılar, göç hikâyeleri üzerinden Suriyelilerle empati kurmakta, ancak Suriyeli sığınmacılara yönelik politikalar ve onların daha görünür olmaları konusunda eleştirilerde bulunmaktadır. Sosyal yardımlar üzerinden eleştirilerde bulunan katılımcılar, mağduriyetlerinin görünmediğini ve Suriyeli sığınmacılara sağlanan ayrıcalıkların kendilerine tanınmadığını dile getirerek eleştirilerini sunmaktadır. Ayrıca Suriyeli sığınmacıların göç süreciyle duygusal bir bağ kurduklarını da söylemek yanlış olmayacaktır.

Tartışma ve Sonuç

Afgan sığınmacıların göç deneyimleri ile kimlik inşa süreçlerini anlamaya odaklanan bu çalışmada, göç sürecinde ve sonrasında yaşanan deneyimlerin kimlik inşasına etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların göç kararı almasına etki eden çok boyutlu göç nedenleri bulunmaktadır. Buna göre katılımcılar, göç kararlarının birincil ya da ikincil nedenlerinde güvenlik, temel hizmetlere ulaşma ve yoksulluğu en aza indirmek için göç ettiklerini belirtmişlerdir. Çalışma, Monsutti'nin (2008, s.69-71) göçün sürekliliğini sağlayan unsurun "geçim stratejisi" olduğunu belirttiği savını desteklemektedir. Afgan sığınmacıların göç hareketlerini belirleyen içsel ve dışsal faktörler (ekonomi, siyasi koşullar, savaş ve iç karışıklıklar, toplumsal koşullar vb.); kronikleşmiş bir göç örüntüsü sergilemektedir (Deniz vd., 2025, s.182). Bu konuda yapılan çalışmalar da özellikle son 40 yılda kaynağını Afganistan'dan alan göçün zaman zaman azalsa da makro ölçekte artan bir eğilim gösterdiği noktasında ortaklaşmaktadır (Loschmann, Kuschminder & Siegel, 2014, s.80-95). Dolayısıyla göç hareketlerinin niteliği (gönüllü-zorunlu) hakkında tekil sonuçlara ulaşmak kısıtlı yorumları doğuracaktır. Afganistan kaynaklı göçlerde Türkiye, bir anlamda, sığınmacılar için hem amaçsal hem de araçsal bir rol üstlenmektedir (Doğan vd., 2020; İçduygu ve Aksel, 2012). Bu doğrultuda, tekil nedenlerle açıklanacak bir hareketlilik değil, farklı toplumsal ve kültürel dinamiklerle şekillenen bir süreçtir.

Bulgulardan elde edilen sonuçlara göre, katılımcıların hedeflenen ülkeye girişlerinden itibaren hukuki ve toplumsal alanda sorunları devam etmektedir. Bu sorunlardan biri de uluslararası koruma statüsündeki muğlak süreçlerdir. Katılımcılar uluslararası koruma başvurularını yapmadıklarını, bu süreçten bıkkınlık duyduklarını belirtmişlerdir. Bu konuda yapılan benzer çalışmalar da belgesiz statü ve sistematik engellerden kaynaklanan problemlerin yaşandığı (Takbiri vd., 2020; Alemi vd., 2017) ve bu problemlerin sosyal dışlanma ve psikolojik sorunlara da neden olabildiği (Kara, 2023) sonucuna ulaşmıştır. Kartal ve Başçı'nın (2014) çalışmasının sonuçlarıyla da benzer olarak yasal süreçlerdeki belirsizlikler sosyal yardıma ulaşamamalarına ve dışlanmış hissetmelerine neden olmaktadır. Bu bağlamda Afgan sığınmacıların toplumsal iletişimlerinin önündeki dil bariyeri kadar sosyal yardımların ulaşılabilir olması da uyum ve kimlik inşası açısından oldukça önemli görülmektedir (s.287-299).

Bu çalışma kapsamında görüşülen katılımcılar genellikle yoğun çalışma ve az dinlenme saatleri nedeniyle sadece işe gidip geldiklerini ve çevreleri ile ilişkilerini geliştiremediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların Türkiye deneyimlerinde kendilerini huzurlu hissettikleri ve "en azından savaş yok" ifadeleri dikkat çekmektedir. Türkiye'ye yönelik kimlik edinimlerinde genellikle sorunların üstesinde hayatta olmaları ile bağ kurarak gelmektedir. Monsutti'nin ifadesiyle (2021), uzun yıllardır istikrarsızlığın görüldüğü ve İmparatorluklar Mezarlığı olarak bilinen Afganistanlı sığınmacılar, göçü kendileri için bir hayata kalma ve başa çıkma stratejisi olarak görmektedir (s.2-7).

Çalışmanın bulgularına göre, katılımcılar, dil bariyeri nedeniyle yalnız ve dışlanmış hissetmektedir. Sosyal kimlik inşasında merkezi öneme sahip olan dil, yalnızca konuşma yetkinliği değil aynı zamanda sembolik anlamlar taşıyan bir iletişim kurma biçimidir. Kimlikler arasındaki ayrışma ve bütünleşme sağlanması açısından da oldukça önemlidir. Bu anlamda dil bariyerinin, toplumsal etkileşimi kısıtladığı ve “dışlanmışlık hissi”ni pekiştirdiği bulgusu, bu konuda yapılmış diğer çalışmalarla da benzeşmektedir (MMC, 2020; Üstübeci, 2020). Ancak bu çalışmanın, Özbek ve Türkmen olduğunu ifade eden katılımcıların, dil benzerliği sayesinde daha avantajlı olduklarını düşündüklerine dair bulgusu, diğer çalışmalara farklı bir bakış açısı sunabilir. Çünkü resmi yazışmalarda bu dil benzerliğinin geçerliliği göreceli olsa da gündelik hayattaki ortaklık sosyal kimlik edinimlerine katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla dil bariyerini bir şekilde aşabilmek bireylere aidiyet konusunda zemin sağlamaktadır.

Çalışmanın başka bir bulgusu göçün, toplumsal ve kültürel hiyerarşi düzeyinde Afgan sığınmacılara yeni bir kimlik atfettiğidir. Katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlara göre, Türkiye göç deneyimleri ve kimlik edinim süreçlerinde etnik kökenler arası hiyerarşik düzenin varlığını vurgulamaktadır. Katılımcılar kendi aralarındaki hiyerarşik düzenden hem göçü tetikleyen unsur olarak hem de göç deneyimlerinde karşılaştıkları bir unsur olarak bahsetmişlerdir. Buna göre, Afganistan’da Türkmenler ve Özbeklerin bu hiyerarşide daha alt konumda yer aldıkları ancak Türkiye’de bu durumun tersine işlediği ifade edilmektedir.

Zorunlu göçün toplumsal kabul sürecine etkilerini Afgan sığınmacılar açısından inceleyen Ökten’in (2012) çalışmasına göre, dışlanma sonucu grup içindeki etnik kimlik aidiyeti artmıştır (s.174). Çalışmanın sonucu ile bu çalışmanın sonucu arasında anlamlı bir birliktelik bulunmaktadır. Yerel halkın ayrımcı, önyargılı ve ötekileştirici tutumları nedeniyle sürekli kendi etnik kimlikleri ile kendilerini savunduklarından etnik kimlikleri ile daha bütünleşmiş oldukları görülmüştür. Dolayısıyla, katılımcıların bireysel kimlik değerlerinin yanı sıra kolektif kimliklerinin de göç deneyimlerinde etkili olduğu ifade edilebilir (Gezici Yalçın, 2017, s. 24). Ancak diğer Afgan sığınmacılarla kurdukları ilişkiler bakımından köken ülkelerine göre daha ılımlı davrandıkları ve birbirlerine burada ihtiyaçları olduğunu ifade etmişlerdir. Köken ülkelerindeki ilişki biçimlerinin hiyerarşi üzerinden kurulduğunu burada “en azından herkesin Afgan” sayılabildiğini ifade etmişlerdir. Çağırkan’ın (2016) göç ve hibrit kimlik kavramıyla yaptığı çalışmasında elde edilen sonuçların bir yansıması bu çalışmada da görülmektedir. Çağırkan’a referansla, hibrit kimliğin oluşturduğu alternatif inşalar, toplumsal kimliğe olumlu katkı sağlamaktadır. Bu çalışma için, hibrit kimlik, bir yan yol bir günlük hayat stratejisi olarak görüldüğünde katılımcıların konuştukları dil ya da geldikleri ülkedeki sosyokültürel şartlarının yanı sıra kendilerini dini ya da etnik kimlikleriyle ifade ettikleri görülmektedir. Bu duruma göre birey sosyalleştiği alanlara göre belirlediği stratejilerle yeni kimlik inşasını gerçekleştirebilmektedir.

Katılımcılar, Türkiye ile sosyal ilişkilerinin genellikle iş çerçevesinde oluştuğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden hareketle, var olan olumsuz deneyimlerin yanı sıra yoğun çalışma saatleri nedeniyle de Türkiye’de gerçek anlamda bir bağ kurulmadığı anlaşılmaktadır. Zaman ve koşulların getirdiği ağır yükler, hukuki statülerinin belirsizliği ve bunun yol açtığı sorunlar; katılımcıların göç hikayesini, toplumsal uyumun aksine yalnız ve izole bir yaşam süren arafta bireylerin hikayesine dönüşmektedir.

Görünmezlik ve yalnızlık hissi, dışlanma ve ayrımcılıkla birleştiğinde, sığınmacılar için uyum imkânsız hale gelebilmektedir. Katılımcılar sıklıkla ayrımcılığa ve stereotiplere maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Özellikle Suriyelilere yönelik ayrımcı ve dışlayıcı söylemler, katılımcıların da yeniden dışlanmasına ve kimliklerinin yerel halk tarafından yeniden sorgulanmasına yol açmaktadır. Başka bir ifadeyle, katılımcılar, Suriyelilere yönelik gündemin yoğunluğu nedeniyle, kendilerini yönelik toplumsal baskıların da arttığını belirtmektedir. Bu önyargı ve dışlamalar, aynı zamanda katılımcılara kendi kimliklerini daha fazla vurguladıkları bir alan açmaktadır.

Katılımcıların kimlikliklerini konumlandırma biçimleri, etnik köken ve toplumsal bağlamdan etkilenmektedir. Buna göre kaynak ülkede var olan etnik kökene dayalı hiyerarşik ilişkiler, Türkiye’de esneyebilmekte veya değişebilmektedir. Dolayısıyla katılımcıların burada ortak bir kimlik edinmekte daha başarılı olduklarını söylemek mümkündür. Ayrıca Türkiye ile etkileşimlerinde ortak bir kimlik inşa edebilmek adına etnik kimlik, dini benzerlikler, tarihi arka plan ve kültürel benzerliklere sıklıkla başvurdıkları yeni stratejilerdir. Holmes (2000), bireyin kimlik inşasında, etkinliklerin bir performansla yorumlanarak inşa edilme sürecinin bir bütün olduğunu vurgular. Adıgüzel’e referansla (2018, s.155) toplumsal yapı, sığınmacıları kendine benzetmeye çalışırken; sığınmacılar da göçle birlikte getirdikleri kimliklerini yenileriyle harmanlayarak yeni formlar kazandırdıkları bir kimlik inşası sürecine girmektedir. Benzer olarak, bu çalışmada da göç eden bireyin yeniden kimlik inşası, kendisiyle birlikte göç eden mevcut kimliğinin yanında göç kararını alırken etkili olan faktörlerden varış ülkesindeki yaşantısı ve toplumsal etkileşimlerine kadar pek çok faktörle bir bütün halinde hareket eder.

Bu çalışmanın sonuçlarına göre, katılımcılar bir yandan yeni yerleşim yerlerinde tutunmaya çalışırken diğer yanda kimliklerini yeniden inşa ettikleri sürece tabii olurlar. Bu anlamda, Yazgan’ın (2016) da ifade ettiği gibi bireyler göç süreci sonrasında çoklu aidiyet ilişkileri kurabilir (s. 282). Bu ilişki, çoğunlukla kimliğin yeniden inşa süreci, ekonomik, kültürel, toplumsal ve siyasi bir çerçevede şekillenmektedir. Bir dizi zorlukla birlikte, kimlik inşası, aidiyet ve toplumsal kabul arayışı karmaşık biçimlerde yaşanabilmektedir.

Bu çalışma, kimlik inşasını Afganistan uyruklu katılımcıların göç deneyimleri özelinde incelemesi yönüyle literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın bulgularından hareketle, Afgan sığınmacıların politikalarda görünürlüğü katılımcılar tarafından

eleştirilmekte ve dışlanma hissini pekiştirmektedir. Bu noktadan hareketle, çalışma, göç politikalarını daha adil ve etkin uyum politikaları çerçevesinde geliştirmeyi önermektedir. Ayrıca göç deneyimlerini daha derinlemesine anlamaya ve anlamlandırmaya olanak tanıyacak nitel ve nicel çalışmaların gerçekleştirilmesi gerekli görülmektedir.

Orcid

Hilal Erol <https://orcid.org/0000-0001-8297-3110>

Conflicts of Interest: The author(s) has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Kaynakça

- Abadan-Unat, N. (2006). *Bitmeyen Göç / Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adıgüzel, Y. (2018). *Göç Sosyolojisi*, (2. bs), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Alemi, Q., Stempel, C., Koga, P., Smith, V., Daniş, D., Baek, K. & Montgomery, S. (2017). Determinants of healthcare services utilization among first generation afghan migrants in istanbul. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14(2), 201. <https://doi.org/10.3390/ijerph14020201>
- Atkinson, R. & Flint, J. (2001). Accessing Hidden and Hard-to-Reach Populations: Snowball Research Strategies, *Social Research Update*, 33(1), 1-4.
- Bauman, Z. (2001). *Parçalanmış Hayat: Postmodern Ahlak Denemeleri*. İsmail Türkmen (Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Bauman, Z. (2015). *Sosyolojik Düşünmek*. Abdullah Yılmaz (Çev.). (12.Baskı.). İstanbul: Ayrıntı
- Bhugra D. (2004), Migration, distress and cultural identity. *British Medical Bulletin*, 69(1), 129-141.
- Bhugra, D., Becker, M. A. (2005), Migration, cultural bereavement and cultural identity, *World Psychiatry: Official Journal of the World Psychiatric Association (WPA)*, 4(1), 18-24.
- Biehl, K., & Daniş, D. (Dü). (2020). *Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye’de Göç Araştırmaları*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları.
- Bilgin, N. (1999). *Demokrasi, Kimlik ve Yurttaşlık Bağlamında Cumhuriyet*. Ege Üniversitesi Yayınları.
- Bozkurt Polat, E., Özbey, S., Köyçeğiz Gözeler, M., & Türkmen, S. (2020). 60-72 Aylık Göçmen Afgan Çocuklara Uygulanan Sosyal Uyum ve Beceri Programının Etkisinin İncelenmesi. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 1-25.
- Castles, S. (2003). Towards a Sociology of Forced Migration and Social Transformation. *Sociology*, 37(1), 13-34.
- Chambers, L. (2005). *Göç, kültür, kimlik*. (Çev. Türkmen, İ. Beşikçi, M.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Çağırkan, B. (2016). Göç, Hibrit Kimlik ve Aidiyet: Yeni Toplamlar, Yeni Kimlikler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 2613-2623.
- Çakmak, F. (2018). Zorunlu Göç Sürecinde Mekânın Kaybı ve Evin Yitimiyle Başlayan Yersiz Yurtsuzluğun Ürettiği Bir Travma Olarak “Kimliğin Anonimleşmesi”. *Social Sciences*, 13(18), 349-364.
- Deniz, O., Tekin, M. K., Uğurlu, C., & Nargül, S. (2025). Afganların 2021 Sonrası Değişen Göç Süreçleri. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 175-195.
- Derrida, J. (2003). Öteki Hedef, Başka Baş. (Çev. M. Başaran). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Doğan, Y. (2019). Trabzon’da Yaşayan Afganistan Uruklu Sığınmacıların Göç Deneyimleri. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 5(7), 11-29.
- Doğan, N., Süleymanoğlu Kürüm, R., Bekaroğlu, E., & Cin, M. (2020). *İstanbul Göç Araştırması*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi.
- Erikson, E.H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: W.W. Norton. And Company Inc
- Erol, H., & Göktuna Yayılacı, F. (2022). Türkiye’deki Afgan Sığınmacılar ve Medya Temsilleri Bağlamında Görüşleri. *Göç Dergisi*, 9(2), 181-206.
- Gezici Yalçın, M. (2017). *Göç Psikolojisi*. Ankara: Pharmakon Yayınevi.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2024). *Uluslararası koruma istatistikler*. Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı. <https://www.goc.gov.tr/uluslararasi-koruma-istatistikler>
- Göçmez, E. (2022). *Sürekli Göç Kente Uyum Kimlik ve Din-Zeytinburnu Afganistan Özbekleri*. Konya: Çizgi kitabevi.

- Hazan, J. (2012). Geçmişten Geleceğe Zorunlu Göç: Mülteciler ve Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler. S. İhlamur-Öner, & N. Şirin Öner (Dü) içinde, *Küreselleşme Çağında Göç* (s. 183-198). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hogg, M. A. & Vaughan, G. M. (2017). *Sosyal psikoloji*. (7. Baskı). (Çev. İ. Yılmaz & A. Gelmez). İstanbul: Ütopya Yayınevi.
- Holmes, L. (2000). Reframing learning: Performance, identity and practice. In *Critical Contributions to Managing and Learning: 2nd Connecting Learning and Critique Conference*.
- İçduygu, A., & Aksel, D. (2012). *Türkiye’de Düzensiz Göç*. IOM.
- Kara, Y. (2023). Tarım ve hayvancılık sektöründe çalışan Afgan göçmenlerde ekonomik konumlanma ve entegrasyon: Trakya bölgesi örneği. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(4), 1413-1424. <https://doi.org/10.33206/mjss.1342523>
- Karpat, K.H. (2010). *Osmanlı’dan günümüze etnik yapılanma ve göçler*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kartal, B., & Başçı, E. (2014). Türkiye’ye Yönelik Mülteci ve Sığınmacı Hareketleri. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 275-299.
- Kaya, A. (2015). Giriş: Farklı Göç Türlerini Yaşayan Ülke: Türkiye. L. Körükmez, & İ. Südaş (Dü) içinde, *Göçler Ülkesi* (s. 15-26). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Koçak, H., & Çetin, S. (2022). Mekânsal Yoğunlaşma ve Ayrışmanın Kentli Sığınmacıların Sosyal Uyumuna Etkisi. *İdealkent*, 13(38), 2934-2952. <https://doi.org/10.31198/idealkent.1134723>
- Kymlicka, W. (2004). *Çağdaş siyaset felsefesine giriş*. (E. Kılıç, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Loschmann, C., Kuschminder, K., & Siegel, M. (2014). The root causes of movement: Exploring the determinants of irregular migration from Afghanistan. In M. McAuliffe & K. Koser (Eds.), *A Long Way To Go Irregular Migration Patterns, Processes, Drivers And Decision-Making* (pp. 77-102). Australia: ANU Press.
- Mackie, V. (2012). The ‘Afghan Girls’: Media Representations and Frames of War. *Continuum*, 26(1), 115-131.
- Memisoglu, F., & Yiğit, C. (2019). Uluslararası Göç ve Kalkınma: Teori ve Güncel Meseleler. *Yıldız Sosyal Science Review*, 5(1), 39-62.
- Mixed Migration Centre. (2021). *The impact of the Afghanistan crisis on migration: Increasingly securitized borders will only make migration riskier and more dangerous*. Retrieved from. <https://mixed-migration.org/the-impact-of-the-afghanistan-crisis-on-migration/>
- MMC. (2020). *Bilinmeyen İstikamet Türkiye’de İleryen Afganlar*. MMC Orta Doğu Araştırma Özeti. Kısım 1, 2023 tarihinde http://www.mixedmigration.org/wp-content/uploads/2020/06/115_destination_unknown_policy_brief_tr.pdf adresinden alındı
- Monsutti, A. (2008). Afghan Migratory Strategies and The Three Solutions to The Refugee Problem. *Refugee Survey Quarterly*, 27(1), 58-73.
- Monsutti, A. (2021). *Homo Itinerans: Towards a Global Ethnography of Afghanistan*. Newyork: Berghahn Books.
- Obayd, A. J., & Karataş, A. (2021). Afganistan’da göç hareketliliğinin neden ve sonuçları. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1(50), 75-91. <https://doi.org/10.17498/kdeniz.896472>.
- Oppong, S.H. (2013). Migration and Reconstruction of Identity. *Asian Journal of Management Sciences and Education*, 2(2), 163-169.
- Ökten, Ş. (2012). Zorunlu Göç Zor (un)lu Kabul: Ceylanpınar Afgan Göçmenleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 28(28), 171-186.

- Özgür, N. (2012). Modern Türkiye'nin Zorunlu Göçmenleri: Muhacirler, İskanlılar, Mübadiller, İslamlar, Soydaşlar, 'G' Grubu, Mülteciler, Tekne Mültecileri. S. İhlamur- Öner, & N. Şirin Öner (Dü) içinde, *Küreselleşme Çağında Göç* (s. 199-216). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özkan, R. (2019). Göç Olgusu ve Toplumsal Yapıya Etkisi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33(47), 127-145.
- Özyakışır, D. (2017). Göç Olgusuna Etnik Kimlik Açısından Bir Yaklaşım: Kars Örneği. *Journal of International Social Research*, 10(52).
- Rutter, J., 2006. *Refugee children in the UK*. Maidenhead: Open University Press.
- Saeedullah, A., Khan, M. S., Andrews, S. C., Iqbal, K., Ul-Haq, Z., Qadir, S. A., ... & Shahzad, M. (2021). Nutritional status of adolescent Afghan refugees living in peshawar, Pakistan. *Nutrients*, 13(9), 3072. <https://doi.org/10.3390/nu13093072>
- Sallan Gül, S., Dedeoğlu, S., & Kahya Nizam, Ö. (2020). *Türkiye'de Mültecilik, Zorunlu Göç ve Toplum-sal Uyum*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Sözer, A. (2019). Göç, Toplumsal Uyum ve Aidiyet. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(28), 418-431. <https://doi.org/10.35675/befdergi.643948>
- Süverdem, F. B. & Ertek, B. (2020). İki Dillilik ve İki Kültürlülük: Göç, Kimlik ve Aidiyet. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 6(2), 183-207.
- Tajfel, H. (1978). Social Categorization, Social Identity and Social Comparison. In H. Tajfel (Ed.), *Differentiation Between Social Groups: Studies in The Social Psychology of Intergroup Relations* (Pp. 61–76). London: Academic Press.
- Takbiri, A., Takian, A., Foroushani, A., & Jaafaripooyan, E. (2020). The challenges of providing primary healthcare to afghan immigrants in tehran: a key global human right issue. *International Journal of Human Rights in Healthcare*, 13(3), 259-273. <https://doi.org/10.1108/ijhrh-06-2019-0042>
- Türe, E., Kagan, M., Atalay, M., & Alkan, G. (2020). Türk Okullarında Afgan Öğrenci Olmak: Fenomenolojik Bir Çalışma. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 173-186.
- UNHCR. (2023). *Global trends report, 2023*. United Nations High Commissioner for Refugees. <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2023>
- Üstübici, A. (2020). Görünmezlikten Görünürlüğe: İstanbul'un Kent Dokusunda Göçmenlik ve Mültecilik Deneyimleri". *İmgelem*, 4(7), 273-298.
- Üstün, K., & Vargün, B. (2022). Uluslararası göç ve afgan göçmenler örneği. *Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Belgü Dergisi*, (6), 76-86.
- Yapıcı, A., & Yıldırım, M. (2003). Küreselleşme Sürecinin Dini Kimliklere Etkisi Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme. *Dini Araştırmalar*, 6(17), 117-138.
- Yazgan, P. (2016). Hareketlilikte Kimlik İnşasına Yönelik Analitik Bir Çerçeve. *Göç Dergisi*, 3(2), 282-296. <https://doi.org/10.33182/gd.v3i2.583>
- Yeşil, V. (2020). *Küresel Yer Değiştirmenin Sosyal Boyutu Afgan Sığınmacılar*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yetkin Aker, D., Akkuzu, İdris., & Deniz, M. (2024). Türkiye'deki Afgan Mültecilerin Ekonomik Entegrasyonları: Tekirdağ Ferhadanlı Mahallesi Örneği. *Göç Dergisi*, 11(1), 59-74. <https://doi.org/10.33182/gd.v11i1.885>